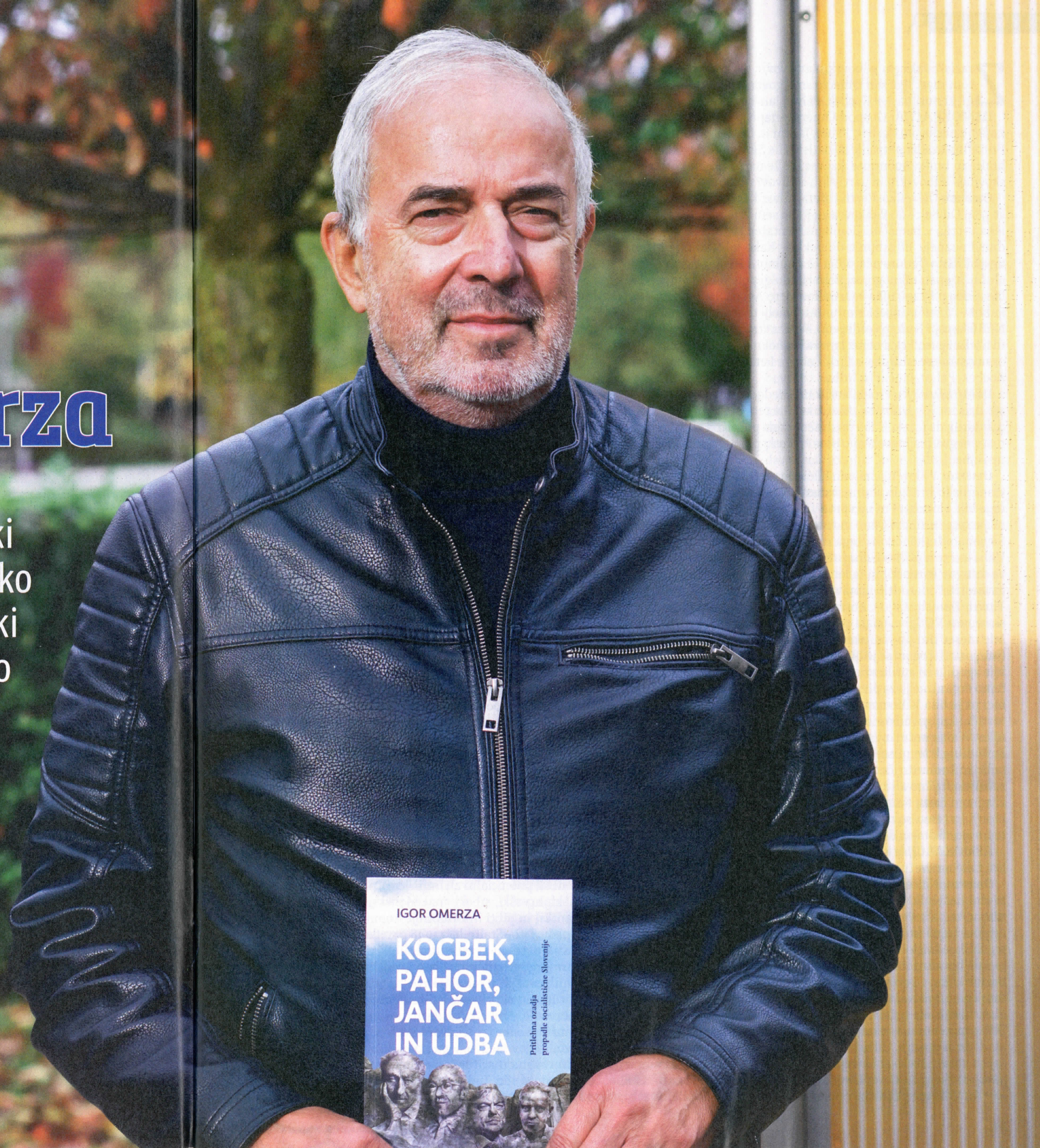

[INTERVJU]

Mag. Igor Omerza

»Za vodilne komuniste so bili vsi, ki se niso strinjali ali so ogrožali politiko komunistične stranke, sovražniki, ki jih je bilo treba brezobzirno fizično ali kako drugače uničiti«

Metod Berlec | Polona Avanzo

Z raziskovalecem udbovskih arhivov, s pisateljem in publicistom mag. Igorjem Omerzo smo govorili o njegovi novi knjigi, ki nosi naslov Kocbek, Pahor, Jančar in Udba.

DEMOKRACIJA: Gospod Omerza, napisali in izdali ste novo knjigo z naslovom Kocbek, Pahor, Jančar in Udba in s podnaslovom Prilehna ozadja propadle socialistične Slovenije. Ali lahko naše bralce in bralke spomnite, kaj vse ste že napisali na podlagi raziskovnjaja udbovskih in partijskih arhivov?

Omerza: Uf, veliko: Cestna afera, Edvard Kocbek – Osebni dosje št. 584, Od Belce do Velikovca ali Kako sem vzljubil bombo (razširjena verzija v nemščini Bombenattentate), JBTZ – Čas poprej in dnevi pozneje, 88 stopnic do pekla – Kako je Zemljaričev Janez ugrabil Bato Todorovića, Kliči U za umor, HRB, Fenix i Udba – Slučaj Stjepana Crnogorca, Veliki in dolgi pohod Nove revije, Karla – Udba o Dragi, 1984 – Orwellovo leto Agopa Stepanjana, Boris Pahor – V žrelu Udbe, Kriminalni temelji teritorialne obrambe in NLB (skupaj z Radom Pezdijem), Temna stran Dela (prvi del), Udba in akcija Sever, Pravi obraz Janeza Stanovnika, Velikani slovenske osamosvojitve in Udba – Ciril Žebot - Peter (prvi del) in sedanja Kocbek, Pahor, Jančar in Udba.

DEMOKRACIJA: Prologu oziroma predgovoru v svoji novi knjigi ste dali naslov Udba za začetnike. Pri tem ste takoj na začetku poudarili, da je bila Udba predvsem tajna politična policija komunističnega vrha Jugoslavije. Njeni začetki pa segajo v čas 2. svetovne vojne ...

Omerza: V Sloveniji imamo žalostno specifičnost. Edvard Kardelj je morilsko in tajno stalinistično VOS ustanovil 15. avgusta 1941 in je bila »lokalna« in ne vpeta v jugoslovanski okvir. No, Tito 13. maja 1944 ustanovi Ozno in vanjo preide kader VOS oz. v Ozno za Slovenijo. In končno iz tega nastane marca 1946 jugoslovanska Udba in v tem okviru Udba za Slovenijo. Uradno gre za UDV (Uprava državne varnosti) in ta leta 1966 preide v SDV (Služba državne varnosti). Ponarodelo ji pravimo (za celotno obdobje) Udba, tudi Tito in Kardelj sta jo v notranjih pogovorih tako imenovala. No, slovenska VOS je nastala po vzoru stalinistične tajne policije in šele mesec dni po junijskem napadu Hitlerja na Sovjetsko zvezo (junij 1941), čeprav se je okupacija Jugoslavije in s tem tudi Slovenije zgodila že aprila 1941. Naši stalinisti so VOS prikazovali kot tajno organizacijo za preganjanje okupatorjevih sodelavcev, v resnici pa je bila VOS morilski stroj predvsem za likvidiranje (stalinistični knjigovodski izraz za umore) domačih političnih sovražnikov – nasprotnikov ti kruti in brezobzirni ljudje niso poznali! Za vodilne komuniste so bili vsi, ki se niso strinjali ali so ogrožali politiko komunistične stranke, sovražniki, ki jih je bilo treba brezobzirno fizično ali kako drugače uničiti. Tako niso ravnali samo v vojnem času, ampak še bolj v prvih letih po končani svetovni moriji in temu se niso odrekli, čeprav so z leti omilili direktno represijo, skorajda do svojega bridkega konca v letu 1990!

DEMOKRACIJA: Kako pa je organizacijsko delovala Udba? Mislim tako na zvezno kot republiško ...

Omerza: Na čelu jugoslovanske Udbe sta bila zvezna uprava in zvezni načelnik. Ta je bil neposredno odgovoren notranjemu ministru, ta pa seveda neposredno despotu Josipu Brozu - Titu, po njegovi smrti (maj 1980) pa vrhu komunistične partije. Vseh šest republik je imelo republiške Udbe (bili sta še dve pokrajinski Udbi v Vojvodini in na Kosovu). Vse so bile vezane hkrati na center zvezne Udbe v Beogradu in hkrati na tedanjega republiškega notranjega ministra, ta pa je moral dalje poročati republiški komunistični eliti. Iz tega je razvidno, da so bile zvezna in republiške Udbe popolnoma v rokah ozkega vrha političnih voditeljev komunistične diktature. Udba je bila tudi samo ena (sicer najpomembnejša) uprava zveznega in republiških notranjih ministrstev. In še: poleg srbskega in slovenskega imena za Udbo, kar sem že omenil, so v drugih republikah in v pokrajini Kosovo uporabljali hrvaško,

Leta 1987 je v dvomilijonski Sloveniji Udba strogo nadzorovala sovražno delovanje 1.096 oseb in še 15.516 z njimi bolj ali manj povezanih posameznikov.

makedonsko in albansko različico Udbinega imena. Vse mednarodne operacije Udbe, npr. umori, ugrabitve, podstavljanje bomb, tajne preiskave, pridobivanje agentov v tujini itd., so bile strogo nadzorovane in vodene iz Beograda, čeprav so jih operativno izvajale večinoma republiške Udbe. Npr. številne likvidacije hrvaških političnih emigrantov po svetu so bile operativno v glavnem na plečih hrvaške Udbe. Štirje bombni atentati na dvojezičnem (avstrijskem) Koroškem (1977–1979) so bili izvedeni pod taktirko slovenske Udbe, prav tako poskus ugrabitve slovenskega emigranta Franca Jeze v Trstu in tudi npr. tajne preiskave hiše slovenskega pisatelju Borisa Pahorja v Trstu, v Italiji torej, in slovenskega emigrantskega duhovnika Ignacija Čretnika v Parizu gredo na račun slovenske Udbe.

DEMOKRACIJA: No, njena prvenstvena naloga pa ni bila, kot pišete, obveščevalnega ali kontraobveščevalnega značaja, ampak predvsem boj proti strukturam, ki ji politično niso bile pogodu!

Omerza: Da, vodili so boj proti cerkvenim strukturam (v Sloveniji proti Rimskokatoliški cerkvi), notranji opoziciji (resnični ali potencialni ali umišljeni), politični emigraciji (slovenski, hrvaški, srbski, makedonski, bošnjaški, črnogorski, albanski) in proti informbirojevcem (ime za tiste, ki so se v spopadu Tito–Stalin leta 1948 opredelili za zadnjega). Poleg tega so posebni zvezni in republiški udbovski ekonomski sektorji desetletja množično izvajali državni šverc cigaret, mamil, orožja, alkohola, kave, dragih kamnov, zlata, tujih valut itd. in si pri tem, kakšen paradoks, tudi medsebojno konkurirali! Najbolj zalezovan posameznik v udbovski zgodovini Slovenije je bil Edvard Kocbek, pesnik, pisatelj in eden od voditeljev medvojnega upora proti nacifašizmu, najbolj nadzorovana institucija pa slovenska Katoliška cerkev oz. njeni pripadniki. Tudi Kocbekovi prijatelji, sodelavci, sorodniki in znanci (tudi iz tujine) so bili pod najrazličnejšimi režimi

t. i. tajnih operativnih metod in sredstev. Več oz. kar veliko več o Kocbeku je opisano v prvem poglavju moje nove knjige.

DEMOKRACIJA: Pri tem pa opozarjate, da slovenska Udba, recimo leta 1987, po svojem delovanju, obsegu svojega nadzora glede na število prebivalcev ni veliko zaostajala za vzhodnonemškim Stasijem ...

Omerza: Leta 1987 je v dvomilijonski Sloveniji Udba strogo nadzorovala sovražno delovanje 1.096 oseb in še 15.516 z njimi bolj ali manj povezanih posameznikov. Poleg tega so opravili še 6.659 popolnih preverk in 94.048 delnih preverk. Skupaj so torej – v enem letu – obdelovali in obdelali slabih 120.000 oseb!!! Niso bili daleč za Stasijem, še posebej ker je to številčni prikaz delovanja samo ene uprave notranjega ministrstva. Namreč, tudi javna policija je bila po potrebi podaljšek tajne policije in poleg Udbe smo imeli v jugoslovanski vojski še eno po vsej Jugoslaviji razpredeno vojaško tajno politično policijo (ponarodelo imenovano KOS), ki je močno silila tudi na civilno področje! Dalje, v poročilu o uresničitvi programskih nalog slovenske Udbe za leto 1987 je navedeno, da so tajni politični policaji izdelali 1262 obvestil političnemu vodstvu, namenjenih političnemu razreševanju in preprečevanju nadaljnje sovražne aktivnosti. Več kot tri na dan torej!!! Če odštejemo še vikende in praznike, takrat večinoma teh stvari niso pošiljali, pridemo na fantastično količino dnevne delovne komunikacije med komunističnim političnim vodstvom in njegovo tajno udarno pestjo! Ob tem moramo seveda vedeti, da je šlo tudi za pogosto telefonsko in neposredno govorno komunikacijo med vodstvom Udbe oz. notranjim ministrom in voditelji slovenske komunistične stranke.

Seveda nas ta prepletenost ne sme začuditi, saj je šlo za politično policijo, torej za službo izključno v lasti vodstva edine dovoljene politične stranke!

DEMOKRACIJA: Pišete pa tudi o tem, da je Udba sodelovala pri političnem umoru še leta 1990. Se pravi v času demokratičnih sprememb. Kako to? Bi kateri umor pri tem še posebej izpostavili?

Omerza: Izpostavil bi Albanca Enverja Hadrija. Naša Udba je dajala informacije o njem zveznemu udbovcu in Srbu Božidarju Spasiću (v ta namen je prihajal v Ljubljano), ki ga je nato umorila zvezna in srbska Udba v Bruslju (februar 1990).

DEMOKRACIJA: Prvemu poglavju svoje najnovejše knjige ste dali naslov Edvard Kocbek – obdelava Bohinjski. Že leta 2010 ste napisali obsežno knjigo o udbovskem nadzoru Edvarda Kocbeka. Ste v tej knjigi to nekoliko bolj strnili?

Omerza: Da, strnil sem prejšnjo, precej debelo knjigo. Mislim, da je zato sedaj bolj napeta. No, o tem morajo končno sodbo dati bralci, lahko pa rečem, da gre pri mojih knjigah pretežno za politično-kriminalne trilerje, če bi jih že skušal popredalčkati v kakšen žanr. Življenje piše zgodbe, ki si jih ne more izmisliti najbolj bujna domišljija.

DEMOKRACIJA: Kaj pa je v tej knjigi novega glede udbovskega nadzora Kocbeka? Kaj bi pri tem posebej izpostavili?

Omerza: Novo je, kako so udbovci spremljali njegov pogreb, tudi že mrtvega Kocbeka (še vedno so kontrolirali pošto, poslano mrtvemu človeku!), in novo je tudi, kako so udbovci natančno spremljali njegovo pešanje.

DEMOKRACIJA: Drugemu poglavju ste dali naslov Boris Pahor – obdelava Jambor. Tudi udbovski nadzor nad legendarnim tržaškim pistoljem ste pred tem popisali v obsežni knjigi Boris Pahor – V žrelu Udbe ...

Omerza: Da, zopet gre za strnitev glozazne knjige, ker sem hotel ob njegovi smrti bolj jedrnato ali preprosto ali poljudno prikazati, kako so ga tajni policaji in njihovi številni ovaduhi zalezovali v Trstu.

DEMOKRACIJA: Kaj pa je v tej knjigi novega glede udbovskega nadzora Borisa Pahorja? Kaj bi pri tem posebej izpostavili? Če se ne motim, v knjigi objavljate tudi nekatere nove dokumente, povezane s tem?

Omerza: Najbolj zanimiv in zame tudi presenetljiv je (nov) dokument o tem, kako je Udba konec leta 1969 plenila na meji ali na slovenskih poštah njegovo knjigo Odisiej ob jamboru. V tej knjigi Boris Pahor obravnava slovensko nacionalno vprašanje in pri tem napada Edvarda Kardelja. Ta pa je bil v Jugoslaviji zaščiten žival in

Prvi udbovski dokument, ki omenja Draga Jančarja, je datiran na 27. maj 1974. In tudi tu najdemo med prejemniki tega tajnega dokumenta Milana Kučana.

od tod to udbovsko »nasilje« nad knjigo. No, presenetljivo pri vsem tem pa je, da je 13. novembra 1969 Udba o tem plenjenju poročala tudi mlademu politiku Milanu Kučanu. To je najzgodnejše poročanje Udbe Kučanu, ki sem ga doslej našel. Nisem si mislil, da ima tako »zgodnjo« udbovsko kariero!

DEMOKRACIJA: Tretjemu poglavju v knjigi ste dali naslov Drago Jančar – obdelava Skupaj. Če se ne motim, v knjigi prvič pišete o udbovskem nadzoru nad danes zelo znanim slovenskim pisateljem Dragom Jančarjem.

Omerza: Gre za novo tematiko, ki sem jo dodal Kocbeku in Pahorju, saj Drago Jančar spada v to najvišjo kategorijo slovenske literature. No, v času, ko najdemo začetek tajnega udbovskega zalezovanja Jančarja (maj 1974), je šele začel svojo veliko pisateljsko pot. Če bi imel dovolj udbovske dokumentacije o njem, bi napisal samostojno knjigo, a žal je imam samo za dobrih 50 strani dolgo poglavje!

DEMOKRACIJA: Zakaj pa je Udba pravzaprav začela nadzorovati Draga Jančarja v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja? S čim se je zameril komunistični oblasti, da ga je potem celo obsodila in zaprla?

Omerza: Zato ker je prinesel iz Avstrije dve »prepovedani« knjigi V Rogu ležimo pobiti (Tomaž Kovač, psevdonim, pravi avtor te »roške« knjige je emigrantski duhovnik Branko Rozman) in knjigo Cirila Žebota Slovenija včeraj, danes in jutri. Ti knjigi je posojal naokoli, piše Udba »svojim somišljenikom (Francetu Forstneriču, Marjanu Krambergerju, Tonetu Partljiču, Andreju Brvarju), s katerimi sestavlja nekakšno neformalno skupino«. Jasno, da je, kot pravkar opisano, čuječa mariborska Udba to ugotovila in začela se je Jančarjeva kalvarija, ki ga je pripeljala celo v (na srečo) kratkotrajni zapor – mnogi pisatelji in novinarji so se zavzeli zanj in to mu je pomagalo, da ga je režim kmalu izpustil.

DEMOKRACIJA: Kot je razvidno iz vaše knjige, so udbovci natančno spremljali, kdo vse ga je obiskal v zaporu, s kom je imel stike in podobno. Ste lahko iz dokumentov ugotovili, do kdaj ga je Udba nadzorovala? In kdo vse ga je ovajal?

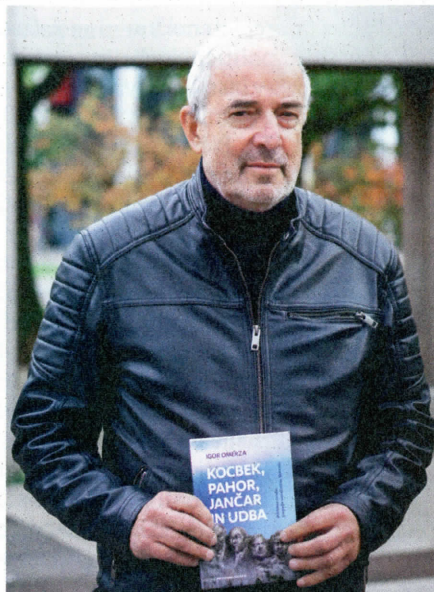
Omerza: Prvi udbovski dokument, ki omenja Draga Jančarja, je datiran na 27. maj 1974. In tudi tu najdemo med prejemniki tega tajnega dokumenta Milana Kučana. Ker je Jančar bil protirežimsko aktiven že v študentskih letih in ker so ga pred letom 1974 skušali udbovci »vrbovati« (pridobiti) za sodelovanje (neuspešno), sem skušal najti zgodnejše tajne dokumente o njem. A kljub sistematičnemu iskanju v državnem arhivu, iz te moke ni bilo kruha – dokumente o tem je vzela udbovska termalna in papirno-kašasta obdelava! In kdo ga je ovajal? V »Programu dela« Udbe za obdobje november 1974–december 1975 najdemo tudi tajno obdelavo z imenom »Skupaj« (Dragomir Jančar, France Forstnerič, Marjan Kramberger in Tone Partljič, Andrej Brvar). Ovaduhi, ki so bili s strani tajne policije določeni, da zalezujejo skupino »Skupaj« in s tem tudi Jančarja, so bili: »Luka« (pravo ime Dragan Flisar), »Jarbol« (pravo ime Boris Žerjal), »Krgan« (pravo ime Branko Gombač). Poleg tega so udbovci pri zalezovanju skupine »Skupaj« uporabljali OTS (operativna tehnična sredstva: kontrola inozemske pošte, telefonsko in prostorsko prisluškovanje).

DEMOKRACIJA: No, knjigo pa kočate z uničevanjem udbovskega gradiva in se pri tem vprašate, kako je glede na to sploh mogoče verodostojno predstaviti javnosti antomijo slovenske tajne politične policije.

Omerza: Verjetno sem najbolj poklican, da o tem govorim, saj sem na temelju udbovskega »dokumentarnega« pogorišča napisal že skoraj 20 knjig. Naslednje leto bom dosegel to številko. Ampak naj bo to skrivnost, ki jo bo bralec našel v knjigi. Vsega pa tudi ne smem vnaprej povedati! Nekaj naj ostane še za (morda) zanimivo branje!

DEMOKRACIJA: Kako pa gledate na to, da imamo danes na oblasti politično granituro, ki politično in ideološko ohranja vez s prejšnjim totalitarnim režimom? Aprila je zmagala tudi s pomočjo nekdanjih udbovskih struktur ...

Omerza: Kot demokrat priznavam volitve, razen če bi se sodno dokazalo, da so bile nedemokratske ali zgoljufane. Mislim, da je najbolj na propadli socialistični režim navezana Levica, čeprav so v njej vodilni zelo mladi ljudje. Ker ne poznajo socializma v živo, bi ga radi povrnili in imajo o njem naivne predstave. Se mi pa res želodec obrača, ko ideolog stranke Miha Kordiš pred vesoljno Slovenijo izjavi, da mu je od predsednikov najbližji Tito. Ta despotski hohštapler in množični morilec pač ne zasluži nobenega spoštovanja! Decembra izide moja nova knjiga, ki bo

razkrinkala do neba vpijočo gnilobo njegovega rdečega dvora!

DEMOKRACIJA: In še vprašanje za konec. Kako komentirate namere vladajoče koalicije, ki želi ukiniti Muzej slovenske osamosvojitve? Seveda pod krinko združevanja z Muzejem novejši zgodovine Slovenije ...

Omerza: Kot razumem (pogovarjala sva se 11. novembra, op. a.), se koalicija okoli tega še ni uskladila in srčno upam, da se ne bo. Ne želim si nepotrebnega in nesmiselnega »narodnega« razkola, podobnega tistemu, ki ga je naredil nesrečnik in prijatelj Udbe Danilo Türk, ko je odlikoval vrhovnega udbovca Tomaža Ertla in podcenjujoče govoril o Hudi jami. Zato je tudi izgubil naslednje predsedniške volitve! Drugače pa je videti, da Levici očitno ni pogodu osamosvojitve (vsaj tako je mogoče razumeti njihovega ideologa Kordiša) in iz tega sledi nestrpnost do muzeja osamosvojitve. V ozadju je tudi želja po hitri zamenjavi Jožeta Dežmana, saj če že ukinjajo »osamosvojitveni« muzej, bi ga lahko samo priključili Muzeju novejši zgodovine Slovenije in bi Dežman, ki mu ne more Vrečkova nič očitati, ostal vodja megamuzeja. Ampak ne, dr. Vrečkova združuje, da bi tako lahko »slavnostno« razglasila nov megazavod in sproti še »potolkla dve muhi na en mah« – dr. Dežmana in dr. Oseta. To dela zelo šlampasto, saj nima niti imena novega muzeja, kaj šele vse drugo! Sploh je pa skrajno neprimerno ukinjati muzej, ki se izključno ukvarja z osamosvojitvijo, s tem največjim dosežkom Slovencev in Slovenk in genezo – potjo (idejno in operativno), kako je prišlo do samostojne in suverene slovenske države. Katero državno vodstvo reže korenine, na katerih sedi? Pamet v roke! [D]

Biografija

»Mag. Igor Omerza se je rodil leta 1950 v Ljubljani. Diplomiral in magistriral je na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani. V drugi polovici 80. let prejšnjega stoletja je sodeloval v procesih demokratizacije in nato osamosvajanja Slovenije. Deloval je kot član vodstva Odbora za varstvo človekovih pravic, nato v stranki Slovenska demokratična zveza, ki je bila ustanovljena v začetku leta 1989. Po njenem razpadu je deloval v okviru Demokratov Slovenije, stranke, ki se je nato marca 1994 združila z Liberalno demokracijo Slovenije. Med letoma 1991 in 1992 je opravljal funkcijo direktorja Službe družbenega knjigovodstva, nato pa funkcijo poslanca prvega sklica Državnega zbora Republike Slovenije. Po koncu podžupanskega mandata v Ljubljani se je umaknil iz javnega političnega življenja predvsem v publicistično dejavnost. Na podlagi raziskovanja udbovskih arhivov je izdal številne knjige, ki so močno odmevale v slovenski javnosti.

 Se mi pa res želodec obrača, ko ideolog stranke Levica Miha Kordiš pred vesoljno Slovenijo izjavi, da mu je od predsednikov najbližji Tito. Ta despotski hohštapler in množični morilec pač ne zasluži nobenega spoštovanja!

vseKnjige.si

Knjigo
Igorja Omerze
Kocbek, Pahor,
Jančar in UDBA
lahko naročite tudi
pri naši založbi.

Naročila: 01/24 47 200
info@vseknjige.si
ali www.vseknjige.si

NOVO!

